

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. XIV. Ut valeat Matrimonium, non requiritur præsentia libera
Parochi, vel postulata; modo actum percipiat per se, vel per interpretem,
ita ut de eo testari possit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

quia nullibi est prohibitum, ut bene Sanchez lib. 3. disp. 19. n. 17. In quibusdam tamen locis, statuto provinciali id videtur prohibitum.

Sequitur 2. multò magis existentem extra Parochiam suam vel diocesim posse alteri facere potestatem, ut in sua diocesi Matrimonio assistat; quia minorem strepitum exigat. Nec ulla est ratio, cur hoc possit prohiberi. Hæc ille.

Ubi etiam non meminit contradictionis, de qua Diana sup. nisi fortè impliciter in illis verbis: *Ex rationabili causa, & cessante scandalo*, quasi semper scandalosum sit, id facere, expressè contradicente & invito proprio Parocho ejus loci; quod ego difficulter possum credere, cum Parochus ejus loci non habeat jus contradicendi, & fieri possit, ut irrationabiliter contradicat.

Ceterum si à me queritur; quid sit contrahere præsentè Parocho, siue quæ præsentia Parochi requiratur, ut Matrimonium valeat, juxta dictum Decretum Concilii Tridentini? Respondeo:

CONCLUSIO XIV.

Ut valeat Matrimonium, non requiritur præsentia libera Parochi, vel postulata; modò actum percipiat per se, vel per interpretem, ita ut de ea testari possit.

516.
Duplex est
præsentia,
moralis &
physica.

Quid addat
moralis ul-
tra physi-
cam.

517.

Probat
quod requi-
ratur mora-
lis.

L. 209. ff.
de Verb.
signif.

Hæc Conclusio plures continet difficultates, quæ singulatim hic examinandæ sunt & enucleandæ. Prima est; an requiratur præsentia moralis seu humana, an verò sufficiat physica seu corporea.

Quid hæc sit, omnibus notum arbitror, eamque planè necessariam esse, nemo dubitat. Porro præsentia moralis seu humana, ultra physicam addit usum rationis, & advertentiam ad id, quod agitur, in præsentè casu, ad contractum Matrimonii. Atque hanc etiam requisitam esse ad valorem Matrimonii, Omnes passim docent.

Probat autem ex verbis Concilii Tridentini, quibus utitur scilicet 24. de refor. Matr. c. 1. in Decreto irritante: *Qui aliter, quàm præsentè Parocho &c.* sed qui non adest more humano, intelligens & advertens, quid agatur, non censetur in jure præsentens; arg. l. 209. ff. de Verb. signif. in principio: *Coram Titio aliquid facere jussus, non censetur eo præsentè fecisse, nisi is intelligat. Itaque si furiosus, aut infans sit, aut dormias, non videtur coram eo fecisse.*

Proinde si in casu proposito Parochus, aut unus ex testibus furiosus sit, aut infans, aut

dormiat, vel certè cæcus sit & furdus, non videtur coram eis contraxisse, quod tamen Tridentino requiritur.

Dico: *Cæcus & furdus*; quia si solum cæcus sit potest contractum percipere auditu & ita intelligere, quid agatur; si autem solum furdus, potest percipere visu, quod per verba tantum, sed etiam alius signis Matrimonium contrahitur, ut patet ex alibi dictis.

Debet ergo esse talis præsentia, per quam possit obtineri finis dicti Decreti, qui est: Parochus & testes possint testari de Matrimonio contracto, ne, vivente primò aut aliquis possit ducere secundam, eò quod primum Matrimonium nequeat constare. Et hæc, ut satis patet ex principio dicti Decreti. Non quòd finis legis cadat sub legem; sed quòd ex illo colligamus, quid Constitutio per præsentiam requisitam intellegendam autem non potest aliquis testari de eo, quod nullo modo percipit seu intelligit.

Et hinc eodem capite sic ait Constitutio: *Ubi Parochus, viro & muliere tempore eorum mutuo consensu intellexit, ut hæc.* Ergo Parochus debet intelligere Matrimonium, antequam eos conjungat. Et quomodo poterit intelligere, nisi aliquo testis eorum percipiat? Nam intelligens pro hoc actu rerum, dependet à sensibus exterioribus.

Quid ergo, dicit aliquis; si Parochus accesserit animo attendendi, quævis tempore contractus distrahatur evagatione mentis, valebitne Matrimonium? *Admiranda* Hæc quæz l. 1. 1. de Matr. c. 3. n. 1. in comment. hanc l. F. quia, inquit, habet attentionem virtuosam, qualis sufficit pro aliis Sacramentis & Missa.

Sed hoc est minus verum (ait Sanchez 3. disp. 39. n. 5.) Quia in Missa requiritur attentio, non ut audiens sit testis, sed ut obita reverentia servetur Missæ, & actus Religionis: quod debetè observando audiens voluit attendere, & reverentiam ex fragilitate divagatur: quomodo etiam Sacramenta requiratur attentio: sciendi & recipiendi Sacramentum, attentio & receptio sit actus fictivus & vanus, quæ intentio virtute durat, dum a principio habita est, nec in contrariam mutatur: attentio autem & advertentia Parochi & testium desideratur, ut ipsorum testimonio Matrimonium comprobari possit, contraque Ecclesiæ, quod testimonium nullo modo testari possunt, nisi actu advertent; ergo nec est Matrimonium.

Et confirmatur; quia in Sacramento presentitæ, dum Sacerdos est futurus peccatorum iudex, quantum vis voluerit advertent, si actu non advertit, minime sufficit: ergo nec in Sacramento Matrimonii, ubi Parochus est tanquam testis. Et confirmatur

quia ad effectum testificandi de Matrimonio contracto, perinde est, quando actu non advertit Parochus, ac si absens esset.

Tandem; quia Tridentinum parificat presentiam Parochi & testium, ibi: *Qui aliter, quam presente Parocho, & duobus testibus*; nam copula: *Et, casus similes* conjungit. Sed si testes præ mentis evaginatione non adverterent ad mutuam consensum, minimè sufficeret: quia reverà non essent testes; ergo idem est dicendum de Parocho. Et confirmatur; quia Tridentinum petit Parochi presentiam moralem & humanam, omninò autem non advertens, non dicitur præsens. Hactenus Sanchez.

Planè, reponit quispiam, omninò non advertens non dicitur præsens, juxta l. 209. ff. de Verb. signif. sup. citatam. Sed nunquid est omninò non advertens, secundùm istam legem, qui virtualiter advertit? Illa lex non specificat nisi furiosum, infantem aut dormientem, inter quos minimè numerari potest virtualiter advertens; quippe qui possit humano modo interesse Missæ, & administrare Sacramenta, quod non potest furiosus, infans, aut dormiens.

Quàmvis ergo aliquo modo dici possit non advertens; non tamen omninò, seu omni modo; & idèò dici potest aliquo modo præsens, etiam moraliter & humano modo, ut patet in exemplo auditionis Missæ. An autem talis moralis presentia sufficiat, ut testetur, hoc est, quod hic quæritur, non solum de Parocho, sed etiam de testibus. Et sanè Henriquez, qui putat eam sufficere in Parocho, consequenter etiam admitteret, eam sufficere in testibus. Ecce responso ad ultimum argumentum & ejus confirmationem.

Quantum ad primum, & ejus 2. confirmationem; in ipsis videtur supponi quod probandum est, scilicet talem advertentiam non sufficere ad testificandum de Matrimonio contracto. Sed reverà sufficere, videtur inde probari; quòd qui cum tali advertentia audit Missam, aut consecravit, vel aliud Sacramentum administravit; testificari possit se audivisse Missam, aut consecrassè corpus & sanguinem Christi, vel aliud Sacramentum administrasse. Alioquin cur non teneatur iteratò audire Missam, præceptam in die Dominico, aut Festo, vel iteratò consecrare, vel aliud Sacramentum ministrare, v.g. Baptizare &c.?

Ad 1. confirmationem respondetur; disparitatem esse, quòd in Sacramento Pœnitentiæ iudex debeat servare æquitatem in pœnis injungendis; cum autem peccata sint diversissima, non potest eam servare, nisi actu intellexerit peccata in specie & sigillatim; hic verò, cum Parochus sciat, sponfos convenisse ad præstandum consensum de

præsenti, & ipse eo animo venerit, ut eum intelligat seu percipiat, & ad istum finem manserit in loco contractus, & exterius contrahentibus assisterit, dum consensum exprimerent, de quo solo exprimendo hic tractabatur, videtur sufficienter eum intellexisse, quàmvis actualiter fuerit distractus, dum exprimeretur, ad hoc, ut testari possit, eum fuisse expressum.

An puras, quia si ipsi contrahentes fuissent distracti eo tempore, quo consensum suum expresserunt, virtualiter tamen attenti, Matrimonium non valeret, aut certè de eo contracto non possent testari?

Scio Dicakillonem hic disp. 3. n. 161. requirere in ipsis contrahentibus actualem advertentiam; sed id non mirum, cum ad omnia Sacramenta eam requirat, tract. 1. de Sacramentis disp. 1. dub. 3. Supposito autem, cum communi sententia, sufficere in aliis Sacramentis virtualem, cur etiam non sufficiat in Matrimonio, non solum quâ Sacramentum est, sed etiam quâ contractus?

Prorsus sufficere, docet Sanchez lib. 1. disp. 8. n. 21. ibi: Sed dicendum est, sufficere virtualem voluntatem, quâ sponsalia sint volita in se: unde dispar est ratio de homicidio volito ab ebrio, quia tantum est volitum in sua causa prævisa... Et ideo Navarrus Summa Latina & Hispana c. 12. n. 26. Lud. Lop. 1. p. Instruct. c. 43. paulò post principium, Arragon 2. 2. q. 88. a 1. fol. 966. merito docent, ad voti valorem sufficere voluntatem & deliberationem virtualem, quâ in se ipso volitum est: quare idem dicerent in sponsalibus.

Et probatur: quis enim diceret, quòd is, qui deliberatè cepit exequi eas ceremonias, quæ præcedere solent Matrimonium aut Professionem, non sit verè professus, aut legitimo Matrimonio conjunctus, ex eo quòd tempore Professionis, aut Matrimonii non habuit deliberationem propter animi perturbationem, vel attentionem ad alia? Sicut si simili voluntate facturus Sacramentum accedat, verè consecrabit ex voluntate virtutis, quàmvis consecrationis tempore ad alia divagatus non attendat. Hæc ille.

Ego autem quæro: Quis diceret, quòd is Parochus, qui deliberatè cepit exequi eas ceremonias, quæ præcedere solent Matrimonium, non sit verè præsens Matrimonio ex eo, quòd tempore, quo Matrimonium contrahitur, sive quo explicatur consensus de præsentibus ab utraque parte, non habeat deliberationem propter animi perturbationem, vel attentionem ad alia?

Si respondeas; eam deliberationem non sufficere ad testificandum de Matrimonio contracto; dico vel sufficere in Parocho, vel non sufficere in ipso contrahente, ut de suo

524. An valeat Matr. si ipsi contrahentes fuerint distracti? Negat Dicakillo.

525. Affirmat Sanchez. Et probat ex- plo voti, ad quod sufficit deliberatio virtualis. Navarr. Lopez. Arragon.

526. Ex quo videtur probari, etiam eam deliberationem sufficere in Parocho.

2.

Confirma.

521. Respons ad hanc confirmacionem.

Resp. ad ultimum arg.

522. Resp. ad 1. & ejus confirmacionem.

523. Resp. ad 1.

forte persona graves exciterint, quibus fides sit merito adhibenda &c.

Loquitur autem hoc jus, ut ibi notat Abbas, de testimonio de auditu alieno; ergo adhuc de facto aliquando valet testimonium de auditu alieno, ad probandam consanguinitatem in causa Matrimoniali: de qua ibi erat questio. Neque jus dicit, id repugnare naturæ testimonii; sed esse præter communem formam.

Sicuti etiam præter communem formam est, quod admittantur testes infames ad probandam consanguinitatem in causa Matrimoniali, eod. cap. ibi: Nec ab infamibus & suspectis, sed à fide dignis, & omni exceptione majoribus: cum satis videretur absurdum, illos admitti, quorum repellerentur auctores. Et tamen valet Matrimonium, coram Parocho & testibus infamibus, ut infra videbimus, & est communis sententia.

Quamvis ergo sit præter communem formam, ut admittantur testes de auditu alieno ad probandam consanguinitatem, in ordine ad dissolvendum Matrimonium, nisi sub certis conditionibus, in d. cap. Licet, expressis; quidni equidem admittantur in casu proposito, ad probandum Matrimonium fuisse contractum, in ordine ad impediendam dissolutionem? Tolerabilis est enim (ait Innocentius 3. in fine d. cap.) aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare.

Sic etiam præter communem formam est, quod valeat testimonium unius, & tamen ad dictum solius matris, de impedimento deponentis, impeditur Matrimonium, quamvis contractum non dissolvatur; cap. Super eo, de Testibus ibi: Super illa verò questione, quam fecisti, an mulier conjungenda non sit viro pro eo, quod sola mater alterutrus, eos esse consanguineos confitetur? Respondemus, quod si non est firmatum Matrimonium inter eos, matre asseverante, ipsos esse consanguineos, non debent conjungi: quia præsumptio non est modica, quod se linea consanguinitatis attingant. Si verò Matrimonium est firmatum, non debet sine plurimum juramento dissolvi.

Quantum ad aliud jus, quod supra allegat Pontius, scilicet c. Testes, 3. q. 6. (debet esse 9.) sic sonat: Testes per quamcumque scripturam testimonium non proferant, sed præsentibus, de his, quæ noverunt, & viderunt, veraciter testimonium dicant. Nec de aliis causis vel negotiis dicant testimonium, nisi de his, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur.

Ubi Gloss. in propositione casus inquit: Dicitur ergo hic per Bene. quod Calixtus fuit interrogatus, utrum in causa criminali testes absentes possent testari per scripturam, & responderet quod non; sed præsentibus debent dicere veritatem de iis, quæ viderunt: & noverunt, & non

de aliis negotiis, nisi de his, quæ sunt acta in eorum præsentia.

Et verb. Sed præsentibus 2. In causa, inquit, criminali semper erunt testes præsentibus, sed in civilibus servetur consuetudo regionis. Ergo loquitur hic textus de causa criminali, & non Matrimoniali.

Deinde verb. Præsentia, sic ait eadem Gloss. Dum tamen intelligant, nam aliter non dicuntur præsentibus. Sed nunquid Parochus in casu nostro intelligit? Patet quod sic, sed mediata, scilicet per interpretem; quod autem hoc non sufficiat ad testificandum, non legitur in dicto cap.

Audi quid dicat Gloss. ibidem §. De his, verb. Audierunt. Plures possunt notari casus, ubi fertur testimonium de auditu. Unus hic. Alius cum probatur voluntas obmutescentis, ut 26. q. 6. Qui recedunt. & cap. His qui. Alius in Matrimonio, ut 35. q. 6. De parentela. Alius in probatione perjurii, 22. q. 5. c. Hoc videtur. Alius in memoria facti operis, ut ff. de Probat. Si arbiter. Alius extra de Testibus, Præterea, & extra eod. tit. Cum causam.

Igitur quamvis magis congruum sit naturæ testimonii, quod Parochus testetur de proprio auditu, quam de alieno; equidem non repugnat naturæ testimonii, quod testetur de alieno; præsertim quando impossibile est testari de proprio, sicut supponitur esse in casu proposito, ubi Parochus ignorat linguam contrahentium, qui debent & volunt coram ipso contrahere, cum alius Sacerdos non adfit, qui eorum linguam noverit. Quando autem haberentur Sacerdos & testes, qui per se ipsos possent intelligere consensum, indubiè ad evitandam omnem ambiguitatem tum contractus, tum Sacramenti, consultum foret, quod coram his contraheretur.

Sicuti etiam, quando pœnitens æquè commodè potest confiteri Sacerdoti, gnaro linguæ seu idiomatis, melius est, ut ei per seipsum confiteatur, quam alteri ignaro idiomatis per interpretem; quia hic posterior modus, quamvis valeat, tamen non est à Deo institutus, & præceptus per se loquendo; Quia (ut ait Scotus 4. dist. 17. n. 31.) foris iste ex natura sua est secretissimus, ergo non tenetur aliquis ad istum forum, ut aliquo modo publicum; sed licet inter pres velit celare, & remeatur celare, sicut Sacerdos; tamen si velit malignari, ipse & Sacerdos possunt esse testes contra accusatum; & ita ex natura hujusmodi accusationis, hæc accusatio potest venire in publicum, & ita non est pœnitentialis. Hæc ille.

Ergo, secundum Scotum, confessio per interpretem, est præter communem ordinem seu institutionem hujus Sacramenti, & tamen valet; quia non est contra institutionem, siue quia non repugnat institutioni; er-

V v v v 2 go fi

536. Loquitur in causa criminali.

Plures causas, in quibus fertur testimonium de auditu.

537. Non repugnat naturæ testimonii, quod Parochus testetur de auditu alieno.

538. Confessio per interpretem est præter communem

533. De Matrimonio admissantur testes infames.

534. Quando admittitur testimonium unius.

535. Expenditur aliquid jus sup. pro Pontio addit.

ordinem, &
tamen valet.

ergo similiter in casu proposito, quamvis tale Matrimonium sit præter communem ordinem seu institutionem Matrimonii; equidem valet; quia non repugnat ejus institutioni.

Et cum Sacerdos, qui per interpretem audit peccata, potest esse testis contra accusatum, secundum Scotum: ita etiam in casu proposito Sacerdos potest esse testis contracti Matrimonii, estò solum per interpretem intellexerit consensum contrahentium.

539.
Non in omnibus valet arg. ab uno Sacram. ad aliud.

Fateor, non in omnibus valet argumentum ab uno Sacramento ad aliud; nam ad Matrimonium sufficit procurator & internuntius, & consensus per scripturam, quæ non sufficiunt ad Absolutionem Sacramentalem inter absentes, etiam si alioquin iudicium possit non minùs reperiri inter absentes, & per scripturam, quam contractus inter absentes, & per scripturam celebrari. Nihilominus dico: in utroque Sacramento satis esse notitiam per interpretem, quia usus Ecclesiæ, & recepta consuetudo fidelium, & communis DD. sensus declarant, sic Christum voluisse in Sacramento Pœnitentiæ, & Ecclesiam sic voluisse in Sacramento Matrimonii.

540.
Resp. ad arg. Pontii contra Concluf. adductum. Dicaftillo.

Quid ergo ad rationem Pontii, propter quam valde dubitavit de hac veritate in Sacramento Matrimonii? Respondet Dicaftillo disp. 3. n. 162. circa finem: immeritò dubitavit, non advertens, hanc difficultatem habere locum in Matrimonio, celebrato per procuratorem aut internuntium; quod tamen valet, ut omnes fatemur, & ipse fatetur l. 1. c. 10. in quo Matrimonio Parochus nihil audit, nisi ab internuntio; nec Ecclesia, ut contractus ille valeat (uti satis usus declarat) requisivit in Parocho aliud testimonium, quam celebrationis, quæ fit Matrimonium; hoc autem non fit, nisi quando internuntius, vel procurator celebrat nomine sui principalis. Hæc ille.

541.
Objeftio.

Si dixeris: Præter testimonium celebrationis, requirit Ecclesia, ut Parocho & testibus, sive per inspectionem instrumenti procuratoris, sive per sufficientia testimonia, aliave legitimâ ratione moraliter constet de data commissione contrahendi.

Solvitur.

Respondeo: ut ita foret, consequenter hic dicendum esset, debere Parocho & testibus moraliter constare, quod Petrus v. g. eligatur, seu adhibeatur a contrahentibus, tanquam interpretes eorum, ad manifestandum Parocho & testibus, se in invicem de præsententi consentire; quo facto, & dato casu, quod contrahentes postea dicerent, interpretem fuisse mentitum, dicto solius interpretis credendum foret, ut notat Sanchez sup. n. 4. & Dicaftillo sup. n. 163. quia non est testis, sed declarator, electus communi contrahentium consensu.

Sanchez.

Ita præter hos Auctores docet Corart. Decret. part. 2. c. 4. §. 1. n. 3. in principio dicens: Ex quibus primò inferitur, Matrimonio, contracto per interpretem (quod inferri potest, Gloss. communiter approbata in casu Ex literis, 1. de Sponfal. tex. in l. 1. §. ff. de Verb. oblig.) cui debet dari fides integra, cum fuerit electus communi contrahentium consensu, Bart. & Alii in d. §. fin. in quod incidat dubium ex eo, quod alter contrahentium dicit, se non intellexisse verba interpretis in illa significatione, ad communem sensum recurritur. Hæc ille.

Et sic patet responsio ad aliud argumentum Pontii sup. scilicet; quia ille interpretis in eo testimonio unus est; unus autem testimonio non creditur: patet, inquam, responsio; nempe, illum interpretem non electum, sed declaratorem; & ideo illum rationi credendum esse; quod quid sit testimonio unius, quod in causa Matrimonii aliquando admittitur, ut patet ex d. Super eo, de Testibus. Cur ergo eadem ratio deberet admitti, ubi agitur de Matrimonio, jam contracti in facie Ecclesiæ, & dubito, quin admitteretur, v. g. ubi Parochus viveret, vel unus solus testis, cum non est, quod Ecclesia non dissolvat Matrimonium, quantumcumque contrahentes negarent, causando, Matrimonium non fuisse contractum.

Hinc non approbo, quod docet Arestus 6. sect. 6. §. Et quidem, ubi sic est, non videtur sufficere unus interpretis pro pluribus, qui contestari debent; quia tunc dicitur ac testimonium interpretis, est dictum unius. Videtur tamen sufficere pro uno, etiam, inquam, pro ipso Parocho, si solus sit diversè idiomaticus: quia implet Parochus aliter bene poterit ac debet curare ac tuto agere, verum sibi ab interprete referri, possit plenam fidem facere, pro qua requirit. Hæc ille.

Ego autem dico: unum interpretis sufficere, etiam si Parochus, & ambobus essent diversi idiomatici. Quia, ut dictum est, interpretis non est testis, sed declarator sensus, de quo Parochus, & alii duo testantur, seu testari deberent in casu, quo contrahentes negarent, se contractum fecerunt Parochus, ita etiam alii duo poterunt ac debebunt cautè ac tuto advertere, verum ubi ab interprete referri, quò possint plenam fidem facere, prout Ecclesia requirit. Sed pergamus ad alias difficultates.

Tertiò itaque loco occurrit quæstio, an requiratur præsentia Parochi spontanea ac libera, ita, ut si vi interit, aut dolo alicuius, fictâ aliâ causâ, non valeat Matrimonium? Negat Conclusio, & probatur ex Coram Titio, ff. de Verb. signif. ibi: Sicut et

tem, non etiam velle is debet; nam etiam eo invito recte fit, quod iustum est. Loquitur de eo, coram quo aliquid est iustum fieri, ut patet ex prima parte textus, quam habes, sup. circa principium hujus Concluf.

Jam autem Tridentinum jubet sponsos aliquid facere, scilicet contrahere Matrimonium coram Parocho & testibus; ergo etiam ipsis invitis recte contrahitur, dummodo sciant, quid agatur; quia revera contrahitur coram ipsis; aliud porro Tridentinum non requirit, ut patet ex verbis Decreti irritantis: *Qui aliter, quam praesente Parocho &c.*

Quid miramur? Quippe per illam praesentiam coactam obtinetur finis Concilii, cum jam Matrimonium illud constet Ecclesiae, nec contrahentes eo spreto possint aliud inire. Ita docet Sanchez sup. n. 9. cum Aliis quos citat, est que communis Recentiorum, saepe declarata a Cardinalibus.

Unam tantum Declarationem subscribo ex recognitione Joan. Gallemart: *Congregatio Concilii censuit, Matrimonium coram Parocho & testibus contractum, nisi aliud obstat, validum esse, quamvis Parochus invitus interfuerit, & alia de causa, quam ut Matrimonio interesset, a contrahentibus accessit fuerit, cum tamen ad actum Matrimonii vere & formaliter fuerit adhibitus.* Vlixbonensis 19. Aug. 1591.

Sed quia haec, & similes Declarationes, quas videre poteris apud Pontium sup. n. 5. ubi tenet nostram Conclusionem, non constar nobis, quod hodie sint authenticae, idem illis non efficaciter moveor, ad hanc sententiam amplectendam; ita, ut si ex rationibus, quas Aliqui adducunt, opposita verior appareret, ei lubens subscriberem.

Quaeris quae sint istae rationes? Prima est; quia potens invitis alienare, multo magis potest ignorantibus & absentibus, Reg. 26. ff. de Reg. juris: *Qui potest invitis alienare, multo magis & ignorantibus & absentibus potest;* sed Matrimonium non potest ignorantibus & absentibus Parocho & testibus iniri, ergo nec ipsis invitis. Et confirmatur: quia in jure idem est abesse & adesse, si deficiat consensus, juxta doctrinam Baldi l. *Cum non, §. Necessitate*, n. 5. Cod. de Bonis quae lib. ergo dum Parochus & testes adsunt invitis, perinde est, ac si abessent; & ita irritum erit Matrimonium.

Ad hanc rationem respondet Sanchez sup. n. 15. illam Regulam intelligi, nisi actus in praesentia alicujus necessario fieri debeat, tunc enim licet eo invito praesente fieri possit, non tamen absente. Ita eam Regulam explicat Rebuffus l. *Coram Titio*, 209. ff. de Verb. signif. vers. 9. & refert Bartolum & Decium. Haec ille.

Eadem est responsio Pontii sup. n. 6. Ma-

trimonium, inquit, quamvis possit coram invito Parocho contrahi, non tamen ignorante; quia specialiter petit fieri coram Parocho. Quare ea Regula intelligenda est cum limitatione Decii ibidem; scilicet, eam veram esse; quando est eadem ratio, prout regulariter contingit. Si enim possim aliquid facere te invito contradicente, possum & ignorante & absente; nec enim expectari debet praesentia, & scientia, quae nihil operatur; arg. text. in l. *Aliquando*, ff. ad S. C. Velleianum in fine ibi: *Quo enim bonum est expectare conditionem vel diem, cum in ea causa sit prior iste debitor, ut omnimodo ipse debeat suscipere actionem?*

Secus autem dicendum est, ubi est diversa ratio, ut in nostro casu, in quo coram Parocho fieri praecipitur actus Matrimonii. Et idem est in judicialibus, in quibus ea Regula non habet locum, quia judicia redduntur in invitum, l. *Inter stipulantem* ff. de Verb. oblig. §. 1. ibi: *Judicium autem etiam in invitum redditur.* Et tamen non procedit iudicium contra absentem, cum citatio requiratur, l. 47. ff. de Re judic. in princip. De unoquoque negotio praesentibus omnibus, quos causa contingit, judicare oportet; aliter enim iudicium tantum inter praesentes tenet.

Idem est in casu electionis Praelati, & actibus Capituli vel Collegii; quamvis enim valeant gesta a majori parte Capituli, licet minor contradicat; factum tamen a majori parte non valet, aliquibus absentibus & ignorantibus, qui adesse poterant: nocet enim plus unius contemptus, quam paucorum contradictio; cap. *Venerabilem*, de Elect. ibi: *Et ex eo, quod fautores Ducis, absentibus aliis Elect. & contemptis, ipsum eligere praesumpserunt, pateat eos perperam processisse: cum electioni plus contemptus unius, quam contradictio multorum obsistat.*

Idem etiam est in casu l. 39. ff. de Re judic. *Duo ex tribus iudicibus, uno absente, judicare non possunt; quippe omnes judicare iussi sunt. Sed si adsit, & contra sentiat, statur duorum sententiae. Quid enim minus verum est, omnes judicasse? Et l. Item si unus, §. 7. ff. de Receptis qui arbit. Celsus quoque lib. 3. Digestorum scribit: Si in tres fuerit compromissum, sufficere quidem duorum consensum, si praesens fuerit & tertius; alioquin absente eo, licet duo consensiant, arbitrium non valere: quia in plures fuit compromissum, & potuit praesentia ejus trahere eos in ejus sententiam.*

Horum autem omnium ratio est: quia in his data est forma a jure, quod absentes requirantur; sicut & in Matrimonio, quod adfit Parochus praesens. Ita Basiliius. Plura exempla, in quibus haec Regula fallit, videre poteris apud Gloss. in illam Reg. verb. *Qui potest.*

Pontii, scilicet d. Reg. veram esse, ubi est eadem ratio:

L. 23. ff. ad S. C. Velleianum.

548. Secus ubi est diversa.

L. 83. ff. de Verb. obl. L. 47. ff. de Re jud.

549. Casus alii, qui, in quibus est diversa ratio.

C. 34. de Elect.

L. 39. ff. de Re jud.

L. 17. ff. de Receptis &c.

550.

presenti, proprio Parocho presente, & alio requisitis non omittis, cui contractui Parochus formaliter adhibitus non fuit; sed dum forte contrahitur vel consabulationis causa, vel aliud tractandi causa adesset, audit huiusmodi contractum geri, & postea alter contrahentium velis ab huiusmodi contractu ratione defectus presentie Parochi, restitire: Congregatio respondit posse; nisi alia inter venerint, que Parochum a contrahentibus adhibitu fuisse arguant, qui diceretur adhibitus, ut supra, quamvis ex alia causa esset vocatus, dummodo sit adhibitus ad illum actum. Hæc ibi. Quare de hoc amplius dubitare non licet.

Unde si qui, transeunt illac casu Parocho, ita aliter proferent verba contractus, ut audiret Parochus, nihil agerent. Idem dicendum, si Parocho Sacrum agente, aliqui contraherent, non præmissis aliquo, quo indicaretur adhibitus ad eum actum. Hactenus Basil.

558. Audiendus utique, si constaret, Declarationes illas esse authenticas, quarum Sanchez nullam facit mentionem, signum, quod eas non viderit. Sed quia non constat nobis post Bullam Urbani 8. de qua non semel alibi meminimus, eas esse authenticas, quia non videmus, sigillo Cardinalis Præfecti munitas, & Secretarii manu signatas: ideo attentis præcisè verbis Concilii Tridentini, arbitrator, nequaquam recedendum esse à nostra Conclusionem, eò quod verba Concilii non exigant aliam presentiam ad valorem, quam quæ sufficit, ut Ecclesie possit constare, Matrimonium fuisse contractum. Porro ad hunc effectum non apparet, quid conferat rogatio, seu adhibitus Parochi, dummodo reverà Parochus consensum contrahentium sic intellexerit, ut eum, tanquam rem moraliter certam, possit, ubi opus fuerit, affirmare.

559. Si dixeris: Ecclesia non debet credere ejus affirmationi seu testimonio, nisi fuerit adhibitus. Respondeo: hoc est quod queritur, & non probatur ex verbis Tridentini, aut aliquo alio jure, à Pontio adducto, in quo generaliter statuatur, non esse fidem adhibendam testibus nec rogatis, nec admittis ad aliquam causam; aut certè specialiter id decernatur in casu proposito, sicut statuitur in testamentis, d. l. *Heredes palam*.

Quinimo l. 11. ff. de Testibus sic scriptum est: *Ad fidem rei gestæ faciendam, etiam non vocatus testis intelligitur*. Ergo saltem testes in Matrimonio, non debent esse rogati; ergo nec Parochus, qui ut testis duntaxat qualificatus requiritur ad valorem, nisi aliud ex jure ostendatur.

60. Et verò non valere hic argumentum à testamento ad Matrimonium, vel inde clare patet, quòd secundum d. l. *Qui testamento*,

testes in testamento nequeant esse invitati, seu vi detenti, aut dolo adducti: at verò, etiam secundum Pontium supra n. 5. in Matrimonio parum refert, quòd Parochus dolo vocatus sit, aut vi adductus, vel vi detentus. Ergo etiam parum videtur referre, quòd sit ad eum casum vocatus aut admittus.

Et quidem (inquit Averfa q. 6. sect. 6. §. *Qua fuerit mens Card. Averfa*) *Quòd si Parocho*) durum esset dicere, unum modum sufficere, & alium non sufficere, dummodo constet, Parochum verè percipere, quid agatur. Itaque Cardinales voluisse tantum videntur, quòd si non constet, Parochum verè audisse & percipisse, tunc contractus non valeat, quia id sanè requiritur. Ita hic auctor, docens nobiscum, minime necessariam esse ad valorem Matrimonii presentiam postulatam.

Et ibidem §. *Sed certum etiam est*, putat sufficere presentiam coactam; atque ad ea, quæ pro dubitatione afferuntur, sic respondet §. sequenti: Quando in jure requiritur aliorum presentia, solum ad hoc, ut consciat de eo, quod agitur, nec aliud exprimitur; tunc sufficit sola presentia moralis cum advertentia & scientia. Quando autem requiritur presentia ad hoc, ut suum consensum præstent, vel si exprimat, ut intersint volentes aut rogati, tunc quidem non sufficit, si adsint vi detenti aut dolo decepti. Et similiter, quando requiritur auctoritas & ministerium seu presentia alicujus, ad hoc; ut aliquid agendo, munus suum impleat pro valore actus; tunc utique debet hic sponte interesse, & exercere id, quod ad ejus munus spectat: ut quando aliquid debet fieri cum decreto Judicis, aut subscriptione Cancellarii, aut aliud simile. Sed quando solum requiritur presentia alicujus in certo officio aut dignitate constituti, ad hoc, ut possit esse publicus testis, satis est sola presentia, quæ is percipiat, quod geritur: & hoc quidem modo Ecclesia requirit presentiam Parochi ad Matrimonium, quantum, inquam, ad ejus valorem. Hæc ille.

562. Quid ergo, rogat aliquis; si Parochus afficit invitatus, & affectet non intelligere ocludens aures & oculos, nunquid adhuc valeret Matrimonium? Existimat Sanchez supra n. 6. non valere: quia reverà non est presentis, nec potest testificari de Matrimonio.

Ceterum, inquit Pontius sup. n. 12. habemus de hoc expressam Declarationem Card. quæ extat apud Farinacium pag. mihi 273. in hæc verba: *Et quid si Parochus adfuisse, nihil tamen eorum, que agebantur, vidit vel audivit, utrum tale Matrimonium sit nullum? Sacra Congregatio respondit, Matrimonium non valere, si non intellexisset, nisi ipse Parochus affectasset non intelligere.*

testamento ad Matrimonium.

Qua fuerit mens Card. Averfa.

561. Quando requiritur presentia liberæ, ex Averfa.

562. Quid si Parochus ocludens aures & oculos? Existimat Sanchez, non valere Matrim.

Oppositum tenet Pontius ex Declar. Card.

Et

563.
Quam ap-
probatur.

Et quidem merito ita responsum est. Nam eo ipso, quod Parochus affectat non intelligere, admonitus primo, velle Matrimonium contrahere eos, qui adsunt, sane jam ignorare non potest consensum contrahentium, atque adeo testis esse potest ejus consensu apud Ecclesiam.

Et ad quam
p. utat ratio
eiusm frigidit
de responde-
re.

Huic tam apertissime decisioni, frigidè respondet Tho. Sanchez: inquit enim, horum verborum sensum esse, nisi Parochus consulto & datà operà fingat, se non intelligere, cum tamen reverà intellexisset. Quasi qui vocatus ad hoc, ut adsit Matrimonio, & monitus à contrahentibus, se velle contrahere, poterit non intelligere Matrimonium ab illis contrahi, quamvis postea aures occludat. Haec tenet Pontius.

564.
Auctor de-
fendit San-
chium.
Aversa.

Sed quam frigidè, jam ostendo. Vel enim per ly *Velle contrahere*, intelligit ipsum contractum de presenti, & sic, ut bene notat Aversa, infra citandus, descendit in hunc ipsum sensum, quamvis Conclusionem oppositam statuerit. Vel certè intelligit voluntatem contrahendi in futurum: & verò quid frigidius, quam monitum Parochum de tali voluntate, non posse ignorare Matrimonium ab illis contrahendum? Quid si namque statim incidat in amentiam, aut somnum? Num poterit esse testis apud Ecclesiam consensu de presenti exterius practitum à contrahentibus tempore illius amentiae, aut somni? Quid si subito cæcus fieret & furdus?

Gobat.

Et si enim (audit Gobatium in suo Alphabeto tract. 9. n. 491.) verum est, Parochum tunc non posse ignorare, quin sponsi habuerint (præsumptivè) verum mutuum consensum tunc, cum ipse fuit monitus, esse paratos ad jamjam manifestandum illum coram ipso, tanquam teste primario; nullo tamen modo sequitur necessariò, quod, quando actu ipso & realiter, proferebant verba enuntiativa consensu, dicebantque: *Te accipio in meam*, &: *Te vicissim accipio in meum*, Parochus claudens aures, & affectans non audire, seu dedità operà conans impedire perceptionem verborum, nihilominus tamen audierit tunc seu perceperit. Si tunc non perceperit, quomodo erit testis de auditu? Quomodo idoneus?

Testabitur quidem ille: Scio quod dixerint, velle se jamjam contrahere juxta normam Trid. Concilii, adeoque se velle audiente me, atque intelligente, proferre verba contractum Matrimoniale de presenti significantia; utrum autem reapse profati sint, testari non valeo, magis quam cæcus de colore reipsa appictò, quem cæcus audierat, esse mox appingendum, illinendum; re quippe verè verissimà seu ob aures occlusas, seu ob vehementem animi in alia distractionem voluntariam ignoro sintne locuti Græcè, an He-

braicè: at hoc testimonium non est hic sufficiens: siquidem testis argumentans, sumpsit nihil probat. Alex. Confil. fo. 12. lib. 5. talis autem Parochus debet cessariò argumentari, & judicare; igitur nihil probat; ergo nequit fungi officio testis, ergo nec Parochi. Ita præcatur Auctor.

Hercule plusquam meridianum est, post sponfos, postquam Parochus monitus fuit eos qui adsunt, velle in futurum contrahere, inquam, voluntatem suam mutare, absolute desistere à contractu de presenti. Proinde quamvis Parochus sic admittatur (quod sufficit secundum Pontium, numero 4. ut censetur vocatus seu prohibitus) nequeat ignorare consensum de futuro, secus tamen consensum de presenti; quem proinde non posse talis Parochus probare, casu quo contrahentium negarent.

Ideoque probabilior videtur sententia Sanchii, qui non frigidè, sed satis rectè sic loquitur, id est, satis solidè Declarationem Card. Absurdè in hoc lectus, inquit ille, vitandus est, ut non vis inferatur; arg. 1. *Scire oportet, si quis qui longius habitat eo, qui in terra cæcitate moratur, vel in ipsa civitate: si non per dies quinquaginta dies spatium, non verò pauciores: sed etsi maxime verba legit bene habeant intellectum, tamen mens Legislatoris audit vult.* Scilicet ad evitandum ab usum intel-

lectum. Ergo similiter in casu presenti, ad evitandum absurdum intellectum, scilicet, quod Parochus, qui non intellexisset consensum, de eo posset testari sicut veris illius Declarationis vim inferre, dicendo non Sanchio, sensum esse, nisi consulto & datà operà fingat se non intelligere, tamen reverà intellexerit.

Ita cum Sanchio docet Aversa, & ex his patet, ibi: Declaratio illa & cogitatio non poterat ponere differentiam in hoc, quod ex sua voluntate & affectione, vel ex alio impedimento deficerent in attentione & perceptione rei, quæ oportet ad summum intendere poterat, quod Parochus & testes ex industria & affectu dissimularent, aut fingerent se non intelligere, tamen reverà intelligerent, valeret Matrimonium.

Aut potius, quod si Parochus & testes conarentur quidem subterfugere, & non attendere: tamen illi invitit & retentibus, contrahentes coram iis dicerent, sese intericem accipere in conjuges, ita ut illi, quamvis recusassent interesse, & attendere, ad hoc nolentes audirent ac perciperent, quod igitur, valere Matrimonium. Et in hunc ipsum

B O
Sacramentum
Matrimonii

sentum descendit quoque Pontius, quamvis Conclusionem oppositam statueret. Hæc ille.

Eandem sententiam sustinet Franc. Zypæus in suis Consult. Canon. lib. 4. Consult. 3. non obtante illâ Declaratione Card. Ex qua resolvit, non subsistere Matrimonium attentatum inter A. & B. coram proprio Parocho, per fraudem ad hortum vocato, qui profugit statim atque audivit pronuntiantem A. *Ego do,* & juratus coram iudice asseruit, se ulterius nihil audivisse: ex B. verò, nec signa, nec verba intellexisse: quamvis testes asserant, utrumque plenè pronuntiasse: *Ego tibi do fidem meam Christianam;* & Parochum, si voluisset, intelligere potuisse: nam si ve noluit, si ve perturbatus inopinato attentato, si ve per clamores, qui probantur, non potuerit, parùm interest, dummodo reverà non intellexerit.

Et infra sic ait: Cur igitur fugit, si non intellexit voluntatem A. & B. ? Proculdubio apprehendit, malum aliquod propositum illos fovere; sed non id sufficit, requiruntur vel clara signa actûs reipsa exerciti, contractûque Matrimonii, non sufficit propositum exercendi vel contrahendi, non conatus ad Matrimonium, sed requiritur actus contractûque de præsentem, reipsa coram Parocho exercitus, non indicia voluntatis contrahendi. Hæc ille.

Præterea: idem Auctor in suis Responsis de Jure Canonico lib. 4. Resp. 1. n. 3. sic ait: At objicitur: affectasse Parochus ignorantiam; eodque perinde habendum, ac si intellexisset, cap. *Cum non stat,* de Regulis juris in 6. à contrario sensu cap. *Imputari ibidem.* Sed hæc locum habent, cum alicui incumbit quid facere vel non facere, quando casus illi adscribitur, cujus culpa accidit; neque excusari meretur, qui ibi necessitatem injecit; Canisius & DD. in d. cap. *Imputari.* At hic nulla Parochi culpa potest argui, nec ignorantia rectè vocari affectata, quod vitium sonat, ut ex Erasmo notat Spiegel, in leg. v. *Affectare,* & de Tuberone ait lex 2. ff. de Origin. jur. Concil. Lateran. de Clandestine contrahentibus c. 3. §. *Si quis* extrâ de Clandest. Desponsat.

Ubi dicto c. 3. in princ. & §. fin. graviter sub pœna suspensionis Sacerdotibus prohibet, ne clandestinis Matrimoniorum contractibus, seu quæ prævias non habent denuntiationes, intersint; utique ad sensum d. l. *Coram,* ne placido lumine videant, audiant, intersint; adeoque tenentur, si possint, fugere & evadere, non videre, non audire, non intelligere, si pœnas velint evadere.

Non ergo culpabiliter affectasse ignorantiam dicitur hic Parochus: non quasi in sontumaciam affectantis præsumetur pro

contrahentibus; sed in officio suo incedenti per viam d. cap. 3. fides tribuenda erit, quæ eis debetur, qui ritè functiones suas obeunt: & sic ad sensum Concil. Trid. præsentem non fuisse. Et quamvis dicantur Cardinales interpretes respondisse pro Matrimonio, dum Parochus ignorantiam affectavit; ad eam tamen Declarationem respondimus d. Concluf. 3.

Præterquam, quòd Urbanus 8. jam decrevit, ne ullis Declarationibus hujusmodi in judicio vel extra fides habeatur, nisi appareant sigillo Cardinalis Præfecti munitæ, & Secretarii manu signatæ. Quod & tum æquissimum est, cum non videntur cum juris ratione convenire, ut non illa cum d. l. *Coram* d. c. 3. Hucusque Zypæus.

Planè pro nostra sententia, quam proinde tutam omninò in praxi judicamus: estò etiam culpabiliter affectasse ignorantiam. Quid enim, si culpabiliter se absentes, ubi & quando ex officio deberet adesse, nunquid Matrimonium, eo absente contractum, valeret? Noli putare, si non vis errare. Jam autem idem est affectare ignorantiam, atque non esse præsentem, seu esse absentem; eo semper salvo, ut reverà non intellexerit consensum de præsentem.

Nec arbitror, d. Reg. juris, in eo casu locum obtinere. In quo ergo? Audi Canisium in d. Reg. *Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.* Ubi sic ait: Sumatur exemplum ex cap. 1. ext. de Clerico ægrot. quò Clericus ægritudine impeditus, beneficii sui fructus percipit; quia per eum non stat, quò minùs Ecclesiæ inserviat.

Et similia plura exempla ibi adducit, ex quibus nullatenus potest inferri à contrario sensu: Matrimonium valet contractum absente Parocho, quando per Parochum stat, quòd non adfit; sed ad summum, quòd illa absentia Parocho imputetur, per quem stat, ut non faciat id, quod per eum fuerat faciendum. Sed quòd ideo debeat præsumi præsentia Parochi, requisita à Tridentino ad valorem Matrimonii, nullo jure probatur; nec etiâ ratione, quia nullatenus sic obtinetur finis illius Decreti irritantis, cum tali casu Parochus minime possit testari de contracto Matrimonio; adeoque non evitantur inconvenientia, propter quæ evitanda irritatio à Concilio introducta fuit.

Breviter ergo dico: talis præsentia Parochi requiritur & sufficit, quæ requiritur & sufficit, ut per Parochum Ecclesiæ possit constare de Matrimonio contracto, in casu, quo contrahentes, ambo, vel unus, id negaret; ad hoc autem requiritur præsentia non solum corporea, sed etiam moralis, & sufficit præsentia coacta & casualis, seu non

X x x x postu-

570.
Resp. Zypæi
ad d. Decl.
Card.

Sententia
nostra est tu-
ta in praxi,
estò etiam
Parochus
culpabiliter
affectasset
ignorantiã.

571.
Explicatur
Reg. 4. de
Reg. juris
in 6.
Canisius,

572.
Resolutio si-
nulle.

573. *Quid de hac veſtigiis Herinx.*

postulata ut, arbitror, jam satis probatum. Tantum subscribo, quæ de hac controversia lego apud Herinx hic disp. 5. n. 25. Denique, inquit, valet Matrimonium, juxta plerisque Doctores, contra Farinacium, Pontium & Bonacina q. 2. puncto 8. n. 49. etſi Parochus casu tranſeat, aut aliud agat v. g. in cathedra concioni se accingat, &c. modò contrahentes ex intentione coram illo & testibus consensum exprimant, ipſeque Parochus cum testibus verè percipiat, quid agatur: quia etiam tunc Parochus cum testibus ex intentione contrahentium verè & formaliter adhibetur, potestque tam bene testari de contractu Matrimoniali, quàm si adesset invitus seu coactus.

Quid sit Parochum adhibere formaliter.

Idemque planè foret, si ex intentione contrahendi coram Parocho, contrahentes adissent domum ipsius cum testibus, & ex abrupto expressissent, se coram eo & testibus præsentibus accipere invicem in matrimonium & uxorem respectivè. Immo Parochum adhibere formaliter, non videtur esse aliud, quàm ex industria contractum velle inire coram eo, tanquam publico & necessario teste.

574. *Quid si Parochus adſit inſcis contrahentibus?*

Secus videri posset (& hoc ad summum volunt Declarationes Cardinalium, quæ à Farinacio referuntur: si tamen authenticæ sint) si Parochus merè fortuito præſens fuerit, nec ad illius præſentiam contrahentes respiciant, sed vel de eo nihil cogitaverint, seu cogitent, vel certè ipsum in testem non adhibeant, & contrahant coram Magistratu, Parochoque accidenti inter multitudinem plebis inspectante, aut casu tranſeunte: tunc enim contractus erit clandestinus & nullus, ut advertit Vallenſis in Parait. in tit. de Clandest. despons. n. 8. Alioquin sanè durum est dicere, quòd valeat Matrimonium, dum Parochus adhibetur invitus, & non valeret, dum adest, & adhibetur casu, dum constat ipsum æqualiter percipere quid agatur. Ut proinde non omnia sint probanda, quæ habet Wameſius Tomo. 2. Conſil. Canonic. conf. 531. Hatenus Herinx. Vide etiam Gobat suprâ num. 492.

Vallenſis.

Wameſius.

Probatuſ Matr. non valere.

Et ratio ſententiæ Vallenſis eſſe poteſt: quia hi reverà attentant Matrimonium contrahere aliter, quàm præſente Parocho, quos Decretum Trident. reddit inhabiles ad ſic contrahendum.

575. *Ad quem actum requiritur præſentia Parochi.*

Si autem à me quaeritur, ad quem actum requiratur illa præſentia? Respondeo citius: ad illum omnem actum, per quem contrahitur Matrimonium; patet ex illis verbis Decreti irritantis: *Qui aliter, quàm præſente Parocho &c. Matrimonium contrahere attentabunt.* Ergo Parochus debet eſſe præſens illi actui, per quem vir & mulier

attendant contrahere Matrimonium, ſive per quem contrahitur Matrimonium.

Ex quo inferitur 1. haud ſufficere, ut Parochus interſit ſponſalibus, etiam juramentum ſtabilitis; quia juramentum nunquam habuit vim, ut ſponſalia tranſeant in Matrimonium. Siquidem, ut ait Doctor deſcriptus 4. diſt. 28. q. 1. a. 1. in corp. *Juramentum adhibetur pro confirmatione diſſolutorum: nihil tamen confirmat, quòd in diſſoluſiſt, nec ſignificatum mutat; & ideo cum verò de futuro ex ipſa ſua ſignificatione habeant, Matrimonium non faciunt, quia quòd futuruſ promittitur, nondum ſit; etiamſi juramentuſ adveniat, nondum eſt Matrimonium factuſ.*

Igitur juramentum illud non mutat naturam eſſentialem ſponſalium, ſicut acceterius contractuſ; ſed tantum firmataſ adit, adjecto novo vinculo Religionis, inde Parochus, qui interſit illis ſponſalibus, non poteſt teſtari de contracto Matrimonio, quia reverà contractuſ non eſt ſed tantum de ſponſalibus, ſed in vinculo Religionis; quòd nullo modo non ſufficere ad diſſolvenduſ Matrimonium, cum alio poſtmodum contractuſ.

Nec obſtat c. 9. 30. q. 5. *Si quis dicitur tacitſ Scripturis, juraverit mulieri, legitimam ſe eam uxorem habiturum, vel ſi in Ordine tale Sacramentum dederit, ſi ſua uxorem accipere.* Quippe hic non ſit viſum juramentuſ, quia propter illud præciſè illa ſponſalia tranſeant in Matrimonium; ſed in *Habiturum*, quòd videtur ſignificare conſentiuſ propoſenti. Sic enim ait *Glou. ad verb. Habiturum; Sed nunquid per hoc coruſ futuruſ temporis; Juro, quòd habebote pro legitima uxore, contrahitur Matrimonium?* Non videtur, *ita hæc verba hæc poſita futuruſ temporis ſunt; contra de Condit. appoſit. c. ult. & extra de her. ſal. De illis, Lex tamen iſta dicit, quod eſt verum: quia hoc verbum, Habiturum etiam habet ad præſens tempuſ; aliud ſi acceretur: Juro, quòd ducam te in uxorem. Et quòd illa verba ad præſens tempuſ referuntur, probatur extra de Matr. con. contrahend. Eccl. Ex literis. Vel, Habiturum illud habitam me retenturum. B.*

Aliter reſpondet Sanchez l. 3. c. 2. n. 5. ſcilicet, cap. illud non decidit eſſe Matrimonium; ſed teneri juramentuſ accipere eam in legitimam uxorem, quòd ſignificant ea verba: *Sic legitima uxor*, quæ ſunt verba imperativi.

Planè ſunt verba imperativi; ſed illud Matrimonialis, non contractuſ, quia dicitur, ex nunc tractet eam veluti legitimam uxorem, qualis reverà eſt, eò quòd illa verba: *Habebo te in uxorem*, ſint ſufficientia ad conſtituenduſ Matrimonium, juxta *Glouſam* jam citatam, quam ſequitur Pontius.

B. O. S. SACRAMENTUM MATRIMONII

5. c. 22. n. 3. Vide quæ diximus de his verbis Sccl. 3. Concl. 4.

Obijciatur præterea cap. 9. de Sponsal. Ex parte C. mulieris nobis inimatum est, quod Antiaras juramentum præstitit, quod eam ab eo tempore pro conjugio teneret. Et ei sic uxori suæ fidem servaret &c. Mandamus, quatenus, eundem, ut superinductâ dimissâ ad uxorem suam redeat, & eam maritali affectione pertractet, mentione præmissâ per Ecclesiasticam censuram cogatis.

Sed huic juri eadem responsio accommodari potest; scilicet, verba, de quibus ibi Pontifex agit, esse Matrimonii de presenti, & non tantum sponsalium. Adeo quæ idem dixisset Pontifex, tamen nullum juramentum intervenisset.

Ex prædictis inferitur 2. Si Parochus ad fuerit sponsalibus tantum, licet postea secuta fuerit copula, per quam olim sponsalia illa transibant in Matrimonium, hodie non esse Matrimonium, ubi obligat Concil. Trident. quia aliter hi, quam præsentem Parochus contraxerunt; nam, ut supponitur, Parochus non fuit præsentem copulæ, quæ tamen erat signum consensus de presenti; unde de hoc consensu non potest Parochus testari, sed solum de consensu sponsalium; debet tamen posse testari de omni actu illo, per quem contrahitur Matrimonium.

Et hinc etiam non fieret Matrimonium, si Parochus foret præsentem soli copulæ, & non quoque sponsalibus præcedentibus copulam; quia non per solam copulam contrahitur Matrimonium, sed per copulam & sponsalia, eam præcedentia; quia si hæc non præcessissent, copula nullatenus foret signum consensus Matrimonialis.

81. Quid ergo, rogat aliquis, si Parochus interfuisset & sponsalibus & copulæ? Respondet Sanchez sup. n. 7. jus antiquum manere illæsum, atque ita transire in Matrimonium; verum quidem, si animo conjugali, præsumptum autem, quando fornicario haberetur copula: adeo ut probatâ copulâ & sponsalibus, præsumeret Ecclesia Matrimonium, cogeretque ad illud, sicut ante Tridentinum cogeat. Quia mutuus consensus de presenti, sufficienti signo externo manifestatus coram Parocho & testibus, constituit Matrimonium: sed illa copula post sponsalia, est sufficiens signum externum consensus de presenti, ut constat ex c. Is qui, de Sponsal. aliâs male Ecclesia ex ea præsumeret Matrimonium, ad illudque compelleret: ergo cum habeatur coram Parocho & testibus, constituet hodie Matrimonium. Hæc ille.

Et idem existimat dicendum, si Parochus & testes fuerint præsentem sponsalibus, & suicumque alteri signo, per quod sponsalia

jure antiquo transibant in Matrimonium.

Sed opposita sententia placet Pontio sup. n. 6. copulam enim, inquit ille, non judicavit Ecclesia esse signum consensus; sed præsumpsit, ne peccatum præsumeret, ante copulam sibi mutuo explicuisse consensum de presenti, ne peccarent, non quasi consensus sponsalium, secuta copulâ, fiat Matrimonium. Et in eo tantum sensu dici potest, sponsalia transire in Matrimonium per copulam; quia scilicet præsumebat Ecclesia, verum consensum; mutuo significatum de presenti, jam præcessisse inter eos, si quidem ad copulam accedebant.

Ex his ergo sic formo argumentum: Vel Parochus & testes, qui fuerint præsentem sponsalibus de futuro, & postea adfuerint copulæ; tantum viderunt copulam, nullis aliis verbis auditis, quibus sibi mutuo indicarent, qui contraxerant sponsalia, consensus de presenti; quod copula esset licita; & sic non possunt testificari de Matrimonio, sed de sponsalibus & copula, quæ potuit inter illos esse affectu fornicario. Quare tantum testificari poterunt, vidi illos copulari, & præsumo; antequam copularentur, habuisse consensum de presenti, licet mihi non constet. Quod quidem non est testificari de Matrimonio.

Vel cum viderunt copulam, audierunt etiam verba, quibus illi mutuo sibi manifestarunt consensum de presenti, ne in copula peccarent: & tunc valebit quidem Matrimonium, non quia Parochus & testes præsentem fuerint copulæ & sponsalibus; sed quia præsentem fuerint illis verbis, quibus consensus manifestarunt, cum hoc solum sufficeret ad Matrimonium, etiam si aliis rebus non interfuissent. Ex quibus constat, eam rationem, quâ inductus est Th. Sanchez, parvi esse momenti, & constat, etiam idem dicendum esse de quolibet alio signo; ex se indifferenti, qualis est copula, propter eandem rationem. Hactenus Porius.

Fateor ego, copulam illam potuisse inter illos esse animo fornicario, & tunc indubie (ut notat Sanchez sup.) illa sponsalia non transibant in verum Matrimonium; interim transibant in Matrimonium præsumptum, contra quod Ecclesia non admittebat probationem, ut habetur d. c. Is qui, ibi: Quia licet præsumptum primum Matrimonium videatur, contra præsumptionem tamen hujusmodi non est probatio admittenda. Et ideo testificari de copula & sponsalibus, est testificari vel de Matrimonio vero, si copula habita fuit animo conjugali, vel saltem de præsumpto, si animo fornicario. Sufficit autem testimonium de Matrimonio præsumpto, ut evitentur inconvenientia, quæ Ecclesia voluit per suum Decretum irritans evitare; quippe

582. Oppositum placet Pontio

583. Probatur.

584. Resp. ad probationem.

C. 30. de Sponsal.

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

non permetteret sic copulatos transire ad aliud Matrimonium.

585. Nobis ergo magis placet sententia Sanchii, consequenter ad ea, quæ cum ipso docuimus Sect. 3. Conclus. 5. scilicet, copulam carnalem posse, per se loquendo, esse signum externum sufficiens ad contrahendum Matrimonium. Vide ibi dicta contra Pontium lib. 2. c. 12. ubi putat quod copulam debeat præcedere aliud signum externum; & ideo hic docet, non sufficere, quod Parochus sit præsens copulæ, sive quod intelligat seu advertat copulam; sed insuper necessarium esse, quod intelligat etiam illud signum prævium; imò sufficere, ut hoc intelligat, quia per illud solum, secundum ipsum, contrahitur Matrimonium.

Intelligenda est, quando coram eis sit hæc sum.

Adverte etiam pro sententia Sanchii; necessarium esse, ut coram eodem Parocho & eisdem testibus sponsalia contrahantur, & copula habeatur; nam aliàs neutri possent plenè testificari de toto Matrimonio, sed singillatim solum, quidam de uno, & quidam de alio actu, & se haberent veluti testes singulares, cum tamen Decretum Concilii requirat, ut per eisdem assistentes plenè probari possit, & plenè constet de toto Matrimonio coram facie Ecclesiæ.

586. Quid si impuberes invalidè contrahunt de præsentibus coram Parocho & testibus, Matrimonium non valet, subsecutâ copulâ, aut renovatione consensus inter ipsos solos; sed debent hæc etiam fieri coram Parocho & testibus; quia aliàs non possunt sufficienter testificari de contractu de præsentibus; quia prior consensus tantum voce fuit de præsentibus, re autem ipsâ, jure ita disponente c. fin. de Despons. impub. & c. un. eod. in 6. fuit consensus de futuro; & per consequens tantum sponsalia. Quare is casus non est omisus à Trident. sed in Decreto irritanti comprehensus. Sit itaque hæc regula universalis: Parochus & testes debent esse præsentibus actui, sufficienti ex hominum institutione, vel receptâ consuetudine, ad significandum consensum de præsentibus, & aliàs Matrimonium est nullum.

Regula universalis in hac materia.

587. Peccatis mortaliter qui contrahunt coram Parocho invito, aut casu transiente, ex Averſa.

De cetero, quia plura requiruntur ad licitè celebrandum Matrimonium, quam ad validè; hinc oportet Parochum advocare, ut consultè & spontè interſit. Alioquin (inquit Averſa sup. §. *At ut Matrimonium*) peccarent sanè mortaliter, qui Parochum ad hoc vi detinerent, aut coram eo, dolosè quasi ad illud vocato, aut casu transiente contraherent. Non solum ratione injuriæ, quam ipsius personæ inferrent, sed & ratione irreverentiæ erga Ecclesiam, & erga hoc Sacramentum. Idque satis habetur ex eodem præscripto Ecclesiæ de interventu Pa-

rochi: & ex jure ipso antiquo, in quo præcipiebatur, ut adesset Parochus: & ex Decreto ejusdem Trident. dum dicitur, Parochus debere interrogare sponſos, & coram aliquo consensu intellecto, debere profiteri *Ego vos in Matrimonium conjungo*, aut similia. Unde in quibusdam locis ab Episcopis vel Synodis expressè est poena excommunicationis in eos, qui coram Parocho, vi aut dolo, aut casu transiente, contraherent.

Peccatum quoque esset, simili frando circa testes. Sed Sanchez lib. 3. dist. 12. ait, quoad hoc fore tantum mortaliter & non mortale, nisi pro qualitate inſuper & violentiæ. Hæc ille.

Rationem disparitatis assignat Sanchez, quia ipsi non gerunt vires Ecclesiæ, auctoritatem præstando ipsius nomine Matrimonium, quod Parochus præstat, sed tantum ministerium solum obeunt, quod assistere possunt vi detenti, aut casu transientes, aut ad aliud dolo vocati. Hæc culpa venialis; quia non servatur reverentia Sacramento. Hæc etiam communis sententia, quæ non habet probationem.

Solum addo, quod lego apud Decretalium disp. 3. n. 169. *Quando estis grati* necessitas contrahendi, & abique reſta causa recusarent (Parochus & testes) assistere, possunt actu aliquo, vel dolo excommunicatione sine mendacio induci, quando non est aliud remedium. *In Laxano, l. 1. c. 2. n. 10. p. 2. c. 4. n. 6. cum Connec. dist. 27. dub. 4. in fine.* Negant tamen, sicut & alii Recentiores, posse vim inferre, & per vim cogere; quia id privatis personis non conceditur. Ego tamen in hæc re distinguendum putarem, salvo meliori iudicio.

Atque in primis, quod attinet ad Parochum, qui ex justitia tenetur assistere, quando aliàs Matrimonium rite committi non potest, est (maximè cum necessitas urgente sit) in riculum in mora non video, cui non potest privata auctoritate Parochus per vim vocari, neri aut trahi reluctans ad talem officium, putâ ad ægroium moribundum, qui debet contrahere, quando actu aut invocatione dolosâ non posset Parochus adduci: neque enim tunc illa est poena violentiæ, sed recuperatio juris sui, deest apud Parochum, nolentem illud recedere, & solvere, aut justâ redemptione vocationis. Sed cut enim, si aliter non posset, liceret per vim recuperare pallium injustè retentum & rogatum; ita videtur licere recuperare aut accipere assistentiam, ex justitia debitam, & injustè negatam. Non potest autem, ut supponimus, alio remedio id obtinere, nisi hæc viâ poterit.

De testibus autem, qui alioquin ex iustitia non debent, non ita facile affirmaverim, per vim posse cogi; tamen si ex alio capite, ex virtute scilicet misericordiae, aut charitatis proximi tenentur, non videtur saltem peccatum grave, si per vim aliquam cogantur assistere, quae non sit maximi momenti; sicut non esset peccatum grave, etiam supposita opinione, quod graviter indigenti debetur non ex iustitia, sed ex misericordia eleemosyna, illum, qui eam negat, aliquam ratione cogere ad illam dandam, vel per vim aliquam extorquere. Hucusque Dicastillo.

991. Sed vellem ego scire, quae sit ista ratio, qua cogere liceat; & quae illa vis, per quam tali casu licitum sit eleemosynam extorquere. An forte importunae preces?

Præterea, dicit aliquis, obstare videtur huic doctrinae, quod tradit Lessius de Iustitia & iure lib. 2. c. 11. Si res tua (inquit ille) extet apud alterum in sua specie (v. g. equus, vestis, torques &c.) & non possis eam aliter recuperare ob Reipublicae perturbationem, non est improbabile, posse te domum ingredi, & eam auferre. Et si ille velit impedire, possis te etiam armis tueri; habes enim jus recuperandi rem tuam. Neque hic videtur proprie aggressio, sed defensio. Si tamen res non extet; sed ille tantum sit debitor tuus, non potes hoc modo illam vindicare, quia tu non es dominus rei illius, sed ipse: unde habet jus tibi resistendi, si eam vi auferre nitaris, & tu conseris aggressor, non ille; quia ipse non detinet rem tuam, sed tu invadis rem ipsius. Hæc ille.

Cum ergo assistentia Parochi non sit tua, sed ipsius Parochi, quamvis tu ad illam habeas jus iustitiae, videtur quod non posses eam vi auferre.

992. Respondeo: totum verum esse, nisi sit extrema vel gravis necessitas, in qua secundum Lessium ibidem dub. 12. licet auferre rem alterius sic necessariam, etiam vi, quoties alia ratione non potest obtineri. Jam autem supponit Dicastillo, assistentiam illam esse extremam, vel saltem graviter necessariam. Communis itaque doctrina intelligenda est de casu communiter occurrente, in quo neque est gravis, neque extrema necessitas; sed potius ex iusta causa Parochus renuit assistere, uti & testes.

993. Atque hic sit finis præsentis Conclusionis; eo solo notato, quod aliqui doceant apud Dianam part. 8. tract. 7. resol. 68. non sufficere ut Parochus & testes audiant contrahentes; sed necessarium esse, ut eos videant. Ita Franciscus Molinus de Rit. nupt. lib. 2. differ. 11. num. 120. & post illum August. Barbosa de Potest. Episc. part. 2. allegat. 32. n. 86. ubi sic ait: Inferitur, præsentiam Parochi in Matrimonio ita requiri, ut nedum intel-

ligere oporteat, cum quid agitur, sed ut videat: nam insufficientis erit, si contrahentes Matrimonium à tergo essent alicujus parietis, vel ubi Parochus infirmitate seu alio casu cæcus effectus esset, & non videret; quia idem Parochi præsentia requiritur, ut eâ tot mala & scandala, quæ indies oriebantur ex clandestino Matrimonio, cessarent.

Atque idem licet cæcus retineat dignitatem, l. *Qui furore*, ff. de Stat. homin. l. *Cæcus*, ff. de Judiciis; licet etiam possit testificari de his, quæ ante cæcitatem vidit, ubi notas contrahentium voces audivit; in his autem, in quibus facile decipi posset, non integer testis est, quo in casu multum iudicis arbitrio tribuendum est. Hucusque Barbosa.

Sed ego (inquit Diana) contrariæ sententiæ adhæreo, quam tuetur Sanchez de Matr. lib. 3. disp. 39. n. 3. Gutierrez, Fillucius, Rebellus, Fernandez, Basil. Pontius, quibus omnibus adde Sacram Rotam Decis. 634. n. 4. apud Burattum, & ibi doctum & amicissimum Ferentillum lit. A. ubi docet, non esse necessarium, testes videre partes contrahentes; sed sufficere, illos verba contractus, etiam intermediâ cortinâ vel pariete audire, quando habent notam vocem contrahentium.

Ad id autem, quod asserit amicissimus Barbosa, Respondeo; quod licet cæcus regulariter repellatur à testimonio in iis, quæ cæcitatibus tempus concernunt, & sit communis Canonistarum & Legistarum sententia, quod solus auditus in testibus non sufficit, sed requiritur præsentia & visus; nihilominus hæc communis sententia seu regula limitatur, ut non procedat in his, quæ non visu percipiuntur, sed auditu, de quibus cæcus potest esse legitimus testis, dummodo loquentium voces habeat notas; unde potest testificari super verbis stipularionis, & contractus, à contrahentibus prolatis, si modò vocem loquentis notam & probè cognitam habeat. Ita Diana cum Aliis, quos citat.

Quibus me annuera; eo maxime pensato, quod in multis non valeat argumentum ab aliis testibus, ad hos testes Matrimoniales, ut patebit ex sequenti Conclus. quæ talis est:

CONCLUSIO XV.

Testes in Matrimonio non debent esse omni exceptione Majores. Satis est, si habeant usum rationis. Oportet sint duo, præter Parochum, physice simul cum eo præsentem.

Incipio ab ultima parte: Oportet sint duo &c. quæ à nemine, quod sciam, negatur; & non indiget aliâ probatione, quam verbis

X x x 3 Triden-

594. Oppositum docet Sanchez, cum aliis, quos sequitur Diana.

Resp. ad arg. Barbosa.

Auctor sequitur sententiam Sanchez.

595. Probatur ut prima pars